

Yrd. Doç. Dr. Bekir GÜNAY
Gökhan TÜRK

ALEVİ AÇILIMI: TÜRKİYE'DE DEMOKRASİNİN DERİNLEŞMESİ

RAPOR NO: 22

İSTANBUL

2010

BİLGE ADAMLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

ALEVİ AÇILIMI:

TÜRKİYE’DE DEMOKRASİNİN DERİNLEŞMESİ

Hazırlayan:

Yard. Doç. Dr. Bekir GÜNAY

Gökhan TÜRK

RAPOR NO: 22

SUNUŞ

Türk tarihi incelendiğinde geçmişteki başarıların arkasında iyi yetişmiş bilge adamların bulunduğu görülmektedir. Ancak günümüzde olayların çok boyutlu olarak gelişmesi ve sorunların karmaşıklaşması, birkaç bilge kişinin veya aydının gelişmeleri zamanında ve doğru olarak algılamasını ve alternatif politikalar üretebilmesini zorlaştırmaktadır. Gelişmelerin yakından takip edilmesi, gelecekle ilgili gerçekçi öngörülerin yapılabilmesi ve doğru politikalar üretilebilmesi için farklı disiplinlere ve görüşlere sahip bilge adamlar ile genç ve dinamik araştırmacıların, esnek organizasyonlar içinde sinerji sağlayacak şekilde bir araya getirilmesi gerekmektedir.

Dünya'daki ve yurt içindeki gelişmeleri takip ederek geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak; Türkiye'nin ikili ve çok taraflı uluslararası ilişkilerine ve güvenlik stratejilerine, yurt içindeki siyasi, ekonomik, teknolojik, çevresel ve sosyo-kültürel problemlerine yönelik bilimsel araştırmalar yapmak; karar alıcılara milli menfaatler doğrultusunda gerçekçi, dinamik çözüm önerileri, karar seçenekleri ve politikalar sunmak amacıyla Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM) kurulmuştur. BİLGESAM'ın vizyonu, amacı, hedefleri, çalışma yöntemi, temel nitelikleri, teşkilatı ve yayınları <http://www.bilgesam.org/tr> web sitesinde sunulmaktadır.

Yard. Doç. Dr. Bekir GÜNAY tarafından Gökhan TÜRK'ün katkıları ile hazırlanan **“Alevi Açılımı: Türkiye’de Demokrasinin Derinleşmesi”** adlı rapor **“Değişen Türkiye Üzerine Birkaç Söz”**, **“Aleviliği Anlamak ve Algılamak”**, **“Alevi Açılımı ile İlgili Genel Öneriler”**, **“Alevi Açılımı ile İlgili Özel Öneriler”** başlıklarından oluşmaktadır.

Raporun Türkiye'nin önünü açarak gelişim sürecine katkı yapmasını diler, raporu hazırlayan Yard. Doç. Dr. Bekir GÜNAY'a ve katkılarından dolayı Gökhan TÜRK'e, teşekkür ederim.

Dr. Atilla SANDIKLI
BİLGESAM Bşk.

ALEVİ AÇILIMI: TÜRKİYE'DE DEMOKRASİNİN DERİNLEŞMESİ

*Yard. Doç Dr. Bekir GÜNAY
Gökhan TÜRK*

Değişen Türkiye Üzerine Birkaç Söz

İnsanların kişiliklerinin gelişim süreçleriyle toplumların sosyal kimliklerinin gelişimleri birbirlerine benzemektedir. 0-1 yaş arasında çocuğun derdi hayatta kalmaktır. Bu evrede ana-babaların temel korkusu “çocuğun başına bir şey gelecek” kaygısıdır. 13-21 yaş arası kişilerde ergenlik dönemidir. Bu evredeki davranış kalıplarında kişi “ben kimim” sorusuna cevap arayarak, kendini kimliğini şekillendirmek ister. “Çocuk muyum delikanlı mıyım” düşüncesinin yanında kendi kimliğini kabul ettirmeye dönük teşebbüsleri vardır. Bu dönem bilinçli davranışlar veya geniş dünya algılaması yerine şekillerin, sembollerin ve sloganik davranışların hakim olduğu “şekil şablon” evresidir. Bu evrede çocuk iki ruhludur. 21 yaşından sonra ise kimlik sorunu bitmiş, olgun insan dönemine doğru gidiş başlamıştır. Olgunluk evresi kişinin dünyada iz bıraktığı süreçtir. Yaşlılık evresi ise çocukluğa benzer “aman dedeye bir şey olmasın kemikleri kırılmasın” endişesi vardır.

Kişilerin gelişim süreçleri ile toplumların gelişim süreçleri birbirlerine benzerdir. Kuruluş aşamasında olan devletlerdeki temel korku da, hayata yeni başlamış bir bebek veya hayatının son demlerini yaşayan yaşlılar gibi sağlıklarında sorunların olmasıdır. Yeni kurulmuş devlet düşüncesinde ise, komşu devletler onu yıkmak üzere bir araya gelmişler hissi beyni meşgul eder. Hele bir de savaşarak kurulan bir devlet ise, devletin kuruluş mantığında komşulardan gelecek tehditler devletin kuruluş mantığındaki güvenlik algılamasında daha baskındır. Bu nedenle devletler kuruluş aşamasında merkeziyetçidir çünkü sistem kurulmaktadır. Aslında doğru bir gelişim şeklidir. Türkiye Cumhuriyetin ilk 10 yılında devlette merkeziyetçiliğe dayanan davranış kalıbı etkili olmuştur.

Cumhuriyetin ilk on yılı kuruluş evresi olarak değerlendirildiğinde, 1933-1938 tarihleri arasında Atatürk'ün uygulamalarında, bölgesel güç dönemine girmiş bir Türkiye modeli hayata geçer. Sadabad Paktı ile Balkan Antantı bunun uygulamasıdır. Uluslararası denklem doğru okunarak Hatay “yurtta barış dünyada barış” söylemiyle ülke topraklarına dâhil edilmiştir. Ancak bu evrede iç bürokratik yapıyı kontrol eden Recep Peker- İsmet İnönü ikilisinin devlet gelişim algılamaları Atatürk'ün algılamalarından farklıdır. Bölgesel güç evresindeki Atatürk'ün söylemi ölümünden sonra terk edilir. Devletteki genel algılamanın tekrar birinci evre dediğimiz 0-1 yaş sendromuna girdiğini görürüz. Bu dönemde farklı kimliklere saygı gösterilmediği gibi farklılıkları azaltma süreci başlar. Varlık Vergisi ve 6-7 Eylül olayları ile gayr-i Müslimlerin siyasi, ekonomik ve sosyal hayat içindeki durumları sorgulanır hale gelir.

1945 sonrası Soğuk Savaş sürecinde Türk iç politikasını belirleyen temel parametre ise dış politik gelişmelerdir. Buna paralel olarak 1960 sonrası darbeler dönemi, 1970 sonrası sağ sol çatışmaları dönemi evresinde inanç gruplarının maruz kaldığı durumlar ve nihayet yine darbe süreci ile günümüze kadar devam eden süreç kişilerdeki “ergenlik dönemi”yle benzeşmektedir. Türkiye’de bu dönemde şekiller ve sloganlar hâkimdir ve Türk devlet sistemi kendisine hala bir kimlik aramaktadır.

1989 sonrası Türkiye’de yaşanan politik ve sosyal gelişmelere baktığımızda Soğuk Savaş’ın bitişine paralel olarak yeni bir yüzyıla giren Türkiye’nin karar evresine doğru yaklaştığını da görürüz. Bu aşamada Türkiye, kimlik sorunu ya da sorunlarını çözmek zorundadır. Ergenlik evresindeki devletin kimlik sorunlarının bir an önce bitirilerek dünyada iz bırakacağıımız olgunluk evresine geçmemiz gerekmedir. Ergenlik evresinde görülen ve doğal olan “kimlik çatışması ve şekil şablon” dönemi 1970’lerden günümüze kadar sürmüştür. Bizim unutmamız gereken şey, yeni bir yüzyılın içinde olduğumuzdur. Bu yüzyılda dünya çapında etkin olmanın yolu iç sorunları bitiren Türkiye modeline geçmektir.

Bu genel çerçeve içerisinde düşündüğümüzde Türkiye’de şu anda görünen iç politik tartışmalar ekseninde yapılan Demokratik Açılım hamleleri geç kalan tartışmalardır. Peki, bu açılımlarda Alevi Açılımı nereye oturmaktadır? Alevi sorunun tarihsel oluşum süreci ile birlikte Cumhuriyet döneminde yaşanan kırılmalara da bakmakta fayda vardır.

Aleviliği Anlamak ve Algılamak

Aleviliği daha iyi anlamak için işin üstadının eserlerindeki kıssalara bakmak gerekir. Hacı Bektaşî Veli'nin Velâyetname'sinde geçen Can Baba kıssası Aleviliğin bir bakıma son sürecinde yaşadığı veya yaşayacağı çizgidir. Hikâye şöyle; Hükümdar Kavus, Anadolu'yu işgale gelmiştir. Ordu Anadolu'ya girmek üzeredir. Hacı Bektaşî Veli, Can Babaya görev verir. “Git Kavus'u imana getir” der. Can Baba hiç düşünmeden gider. O kadar askerin içinde korkmadan Hükümdarla görüşmek istediğini bildirir. Huzura çıkar, Hükümdar sorar. “Neden geldin” deyince “sizi imana ve İslam'a çağırıyorum” der. Hükümdar önce güler sonra rahibini çağırır.

Ne yapalım diye sorar. Rahibin cevabı “Can Baba'yı sınavdan geçirelim, geçerse onun dediklerini kabul ederiz” der. Can Baba imtihana hazır olduğunu söyler. Üç gün üç gece kaynar bir kazanın içine kapağı kapatılarak konur. Üç gün sonra kapak açılır. Can Baba kendinden emin bir eda ile hükümdarı imana davet eder. Bu sefer Hükümdarın karısı Can Babayı sınar. Can Baba'ya üç gün üç gece zehir verir. Sonunda Can Baba hayatta kalır. Yine hükümdarı imana davet eder. Son olarak hükümdar kendisi emir verir büyük bir ateş yaktırır. İçine rahiple girmesini ister. Can Baba bir şartı olduğunu, ateşe girerken rahibin elini tutmasını söyler. Bu arada rahip Can Baba'nın kulağına eğilir. “Bu ateşten ben sağ çıkamam evlatlarım sana emanet” der. Birlikte girilen ateşten üç gün üç gece sonra Can Baba tek başına döner. Hükümdar “rahip nerede” diye sorar. Kıssanın hisse kısmı ise Can Baba'nın sözünde gizlidir. Önce avucunu açar, rahibin parmaklarını gösterir. Sonra “Rahip bu işe parmaklarını, biz ise canımızı verdik” der. Hükümdarı imana davet eder. Hükümdar Müslüman olur.

Bu kıssa sanırım gerek Alevi Açılımı'nı gerekse Türkiye'nin geçirdiği süreci en iyi özetleyen kıssadır. Kıssadan anlaşıldığı üzere Alevilik İslam'dan ayrı düşünülemez. İslam içinde tanımlanmalıdır. Erdebil Tekkesi'nin Anadolu'daki faaliyetlerini takiben Yavuz Sultan Selim – Şah İsmail arasında başlayan iktidar mücadelesi inançların kullanılması ile Sünni ve Alevi İnançları arasında kırılmalara neden olmuştur. Alevi tarihindeki bu temel kırılmadan sonra Yeniçeri Ocağı ile birlikte Bektaşî Ocağı'na ait dergâhların kapatılması ve Bektaşîliğin yasaklanmasıyla bir başka kırılma daha yaşandığını görüyoruz. Osmanlı Devleti döneminde yaşadıkları bu olaylar Alevilerin hafızasında Osmanlı'nın bu politikalarını tasvip etmeme düşüncesini oluşturmuş, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet döneminde Alevilere

verdiği değerle Osmanlı Devleti döneminde devletle problemi olan Aleviler, Cumhuriyetle birlikte devletçi bir kimlik yapısına sahip olmuşlardır. Yavuz Selim’den bu yana “Alevi – Kızılbaş” kavramlarıyla Sünni kültür dünyasında yanlış anlamalar ve kemikleşen inançlar oluşmaya başlamıştır.

Demokratik Açılım tartışmaları ve faaliyetleri çerçevesinde yapılacak çalışmalarda en köklü sorunun Alevilik olmasına rağmen çözüme en yakın olanı da Aleviliktir. Aleviliğin siyasal bir parçalanma aracı olarak kullanılması gariptir. Ermeni Sorunu ve Kürt Sorunu’nun başlangıç evresinde her iki toplulukta da yaratılan acılar yoluyla toplulukların sosyal kimliklerinde bu acılar üzerinden düşmanlık ve nefret içeren söylemler ve faaliyetler doğmuştur. Bu nedenle Kürt Sorunun PKK ile eşleştiği, Ermeni Sorunu’nun dış politik bir problem olarak algılandığı 1980’lerde, Alevilerin Çorum ve Maraş’ta katledilmeleri bir tesadüf değildir. Ermeni Sorunu’nun gelişim sürecinin Kürt Sorunu’nun gelişim sürecine benzerlik göstermesi, Alevilik meselesinde, meselenin hangi aşamaya gelebileceğini göstermektedir. Maraş, Çorum ve Madımak olayları, Aleviliği sorunsallaştırmak için kullanılan araçlar olarak düşünüldüğünde sürecin terörize edilmesinde olayları anlamlandırmamızı kolaylaştırıyor.

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan her birey din, dil, ırk veya mezhep ayrımı yapılmadan büyük bir ailenin ferdi olarak kabul edilmeli. Sorunlarımızı da aile içerisinde “sağırlar diyalogu” yerine “demokrasi” içerisinde empati kurarak çözebiliriz. Problemlerini aile içerisinde çözen bir toplum olarak şu soruyu kendimize sormamız gerekiyor; Biz bu yüzyılı kazanmalı mıyız, yoksa enerjimizi iç problemlerle mi harcamalıyız? Açıklamış bulunduğumuz bu tartışma eksenleri üzerine sorunun çözümüne yönelik önerilerimiz aşağıdadır.

ALEVİ AÇILIMI İLE İLGİLİ GENEL ÖNERİLER

- ✓ Alevi Açılımı sürecine mümkün olduğu kadar geniş katılım ve destek sağlanmalı. Ancak sürece zarar verecek her türlü çalışmadan ve söylemden kaçınılmalıdır.
- ✓ Alevi Açılımı ile ilgili çalışmaları içeren süreç safhalara ayrılmalı, sadece ilk safhanın hedefi ve politikaları açıklanarak uygulamaya konmalı.

- ✓ Müteakip safhaların hedef ve politikaları ilk safhada elde edilecek sonuçlara göre belirlenmeli.
- ✓ Sürecin sınırları belirlenmeli, kısa sürede istenilen her şeyin gerçekleştirilebileceği ile ilgili aşırı beklentiler önlenmeli.
- ✓ Var olan birleştirici öğeler ve çağdaş değerler ön plana çıkarılmalı.
- ✓ Kültürel çeşitliliğin zenginliği, birleştirici unsurlarla desteklenmelidir.
- ✓ Farklılıklar bir zenginliktir, ayrılık sebebi olarak görülmemelidir.
- ✓ “Öteki” algılaması yerine “biz” algısı esas alınmalı.
- ✓ Anadolu’da asırlardır var olan “birlikte yaşam dokusu” yapılacak çalışmalarda referans olarak kabul edilmeli.
- ✓ Birlikte yaşamı kolaylaştıracak kurallar tespit edilip uygulamalarına yardımcı olunmalı.
- ✓ Geçmişte yaşananlar objektif bakış açısıyla değerlendirilmeli, doğru zemine oturtmalı.
- ✓ Sorunların çözümünde geçmişe saplanıp kalınmamalı ancak Alevilerin geçmişteki yaşadıkları empati kurularak anlaşılmalı ve objektif değerlendirilmeli.
- ✓ Geçmişte yaşanmış olumsuz olaylar, acılar, gelecekte yaşanacaklarda algı değişikliğine ve gelecek nesillerin bakış açılarında etkili olmuştur. Bu nedenle geçmişte yaşanmış olaylardan geleceğe dönük dersler çıkarılmalı ve tekrarlanmamaları için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.
- ✓ Problemlere ortak anlayış çerçevesinde birlikte çözümler üretilmeli.
- ✓ Problemlere çözüm üretmek amacıyla yapılan toplantıların sonuçlarında alınan kararlardan çıkacak neticeler konusunda devletin bütün kurumları çözücü rol almalı, devlet kurumlarının çalışmaları siyasi irade tarafından desteklenmeli.
- ✓ Alınan kararlar herhangi bir gizlilik olmaksızın, toplumsal şartlar da göz önüne alınarak uygulamaya konulmalı.
- ✓ Alınan kararların uygulanmasında muhatap halk olmalı, TBMM anahtar rol oynamalı.

ALEVİ AÇILIMI İLE İLGİLİ ÖZEL ÖNERİLER

- Alevilik, kimi çevrelerin ifade ettiği gibi İslam Dini'nden ayrı bir din değildir. İslam Dini'nin temel kaynaklarını kabul etmektedir.
- Toplum tarafından yeterince bilgi sahibi olunmayan Alevilik ve Aleviliğin sahip olduğu ibadetlerin, sembollerin ve ritüellerin objektif bir şekilde tanıtılması gerekmektedir.
- Alevi toplumu içinde tarihten gelen ve bugünde etkisini gösteren farklı Alevilik algılamaları bulunmaktadır ancak, bu farklılıklar çalışmaların gelişmesini engellememelidir.
- Alevilik kimliğinin tanımlanma probleminin temelinde gözüken hususlar şunlardır;
 - a. Köyden kente göç hareketlerinin başlamasıyla birlikte Aleviler kültürel şoklar ve hafıza kaybı yaşadılar ve şehirleşmeyle birlikte inanç sistemleri yanlış ifade edildi.
 - b. Şehirleşen Alevilerin geleneksel Aleviliği bilmemeleri, zamanla unutmaya başlamaları bir başka problem oluşturdu.
 - c. Alevilik üzerine yapılan çalışmaların yetersiz oluşu, Alevilikle ilgili objektif ve bilimsel bilgilendirmelerin yapılmaması.
 - d. Farklı amaçlardaki dernek ve vakıfların Alevi kamuoyunu kendi amaçları istikametlerinde yönlendirmeleri.
- Toplumların hafızalarında tarihi kırılma alanları, bıraktıkları izler ve geleceği şekillendirmeleri açısından önemlidir. Bu kırılma alanlarının Alevilerin sosyal kimliğinde ve öğretilerinde derin izleri bulunmaktadır.

Alevi tarihinde izleri görülen, Yavuz Selim - Şah İsmail mücadelesi, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla birlikte Bektaşî Ocaklarının kapatılması ve Bektaşîliğin Yasaklanması, Sivas, Maraş, Çorum olayları, Sivas Madımak Oteli gibi hadiselerin derinlemesine araştırılarak, objektif analiz edilmesi ve elde edilen bilgilerin toplumla paylaşılması gerekmektedir. Bunun içinde akademisyenlerin yer aldığı Ortak Tarih komisyonları kurulmalı.¹

¹ (Alevi – Bektaşîlerinde Osmanlı'ya her dönem düşman olmadıkları, Osmanlı Devleti'nde Yavuz Selim dönemine kadar Alevi-Bektaşî dervişlerinin aktif rol oynadıkları, Balkanların Müslümanlaştırılması ve elde tutulmasında rol aldıkları da vurgulanmalıdır. Fakat Şah İsmail – Yavuz Selim mücadelesi Osmanlı'yı biz rolünde, Şah İsmail'i öteki olarak ilan etmek yerine, bu mücadeleyi iki büyük TÜRK devletinin hâkimiyet mücadelesi olarak değerlendirmek daha barışçıl olacaktır.)

- Ortak komisyon, tüm tarihi inceleyerek kırılma alanlarını ve izlerini tespit edip akademik üslup içerisinde sorunların çözümüne yardımcı olacak bütün sorulara cevap vermeli.
- Komisyonların çalışmaları sonucu tespit edilen sonuçlar kamuoyuna açıklanmalı. Komisyonlarda çıkan sonuçlar ders kitaplarına konulmalı gelecek nesillerinde olayları doğru anlamaları sağlanmalı.
- Benzer şekilde Alevi ve Sünni din adamlarından oluşan **İlahiyat komisyonları** oluşturulmalı.
- Sünni ve Alevi inançlarında yer alan yanlış öğretiler düzeltilmeli.
- Ortak **Eğitim komisyonları** oluşturularak, Sünni ve Alevi yayınlarıyla ders kitaplarında birbirleriyle olan ilgili yanlış olan konular tespit edilip, doğru bilgiler konulmalı.
- Alevi inancında “**dede**”lerin rolü önemlidir. 1960’larda Türkiye’deki başlayan şehirleşmeye paralel olarak köyden kente göç Alevi toplumunu da etkilemiştir. Dedelerin Sahip oldukları dini bilgileri ve ilmî seviyeleri ile şehir tecrübelerinin yeterli olmayışı, dedeleri yetersiz kılarken, dedelerin köydeki toplumu düzenleyen ve denetleyen etkinliğine ihtiyaç bırakmayacak derecede yeterli (belediyeler, mahkemeler, kolluk kuvvetleri gibi) merkezi kurumun bulunması, dedelik kurumunun kapsayıcılığını daraltmıştır.

Dedelerin geleneksel olarak miras aldıkları düzenleyici fonksiyonları, şehirlerde, hatta farklı ülkelerde yaşayan ve modern toplumla farklı ekonomik bir bütünleşme yaşayan taliplerinin karşılaştıkları problemler karşısında yetersiz kalmaktadır.

Şehirlerde kurulan cem evlerinde yöneticiler tarafından görevlendirilen dedeler ile cem evine gelen cemaatin ilişkisi, geleneksel şekilde dergâhtan veya ocaktan Alevi yerleşim alanlarına gelen dedeler ile bu yerleşim yerlerinde yaşayan talipler arasındaki ilişkiden farklı bir mahiyete kaymıştır.

Türk toplumunun şehirleşmesine paralel olarak şehirleşen Alevilerde, şehirleşmeyle paralel olarak değişen toplumsal ilişkilerden dede – talip ilişkisi de, kendine düşen payı almıştır. Değişen toplumsal ilişkilerde hem dedeler hem de talipler sürekli değişen karmaşık bir hal almışlardır.

Alevî toplulukta geleneksel olarak dedenin her söylediğini onaylayan veya doğru kabul eden bir kitlenin aksine, dedenin söylediklerini eleştiren veya yetersiz bulan bir kitle ortaya çıkmıştır. Bu zor kitle, büyük bölümü ortaöğretim, lise, hatta üniversite

eğitimini tamamlamış, kendisine sunulan her bilgiyi öylesine kolay benimsemeyen **genç kuşaktır.**²

1980lerden sonra Dedelerin yerine dernek yöneticileri Alevi hareketinde etkin hale gelmeye başlamışlar. Dedeler dinsel hizmetleri örgüt yöneticilerinin istekleri doğrultusunda vermeleri istenmekte; bunun dışında özellikle karar alma noktasında etkin olmaları istenmemektedir. Bu noktada dergâhlar ve cem evlerinde dedeler maaşla görevlendirilmiş, diğer herhangi bir çalışandan farksız, yöneticinin aldığı karara uymakla mükellef memurlar haline getirilmiştir.

- Dedelik müessesesi Alevi cemaat içinde hak ettiği yere tekrar gelmelidir. Dedeler İlahiyat fakültelerinde yetiştirilmelidir. Ancak İlahiyat fakültelerinde eğitim alacak bu insanlara okutulacak müfredat ve derslerde eğitim verecek akademisyenler özenle seçilmelidir.
- Alevilere ait **inanç literatürü** her kesime tanıtılmalı ve bu şekilde önyargılar yıkılmalı.
- Hacı Bektâş-ı Velî başta olmak üzere, bütün Alevi-Bektaşî büyüklerinin anlayışlarını, yaşantılarını ve eserlerini günümüze tahrif etmeden aktarmak ve bu eserleri Alevi-Bektaşîlere ulaştırmak mümkündür. Bu bağlamda eserler, Alevi-Bektaşîlerin yoğun olarak gittikleri tüm mekânlara –dergâh, cem evi, hatta köylere kadar- ulaştırılmalı ve bu eserlerin okunması sağlanmalıdır.
- Alevîliğin günümüzdeki problemlerinden birisi de cem ibadetinin tamamının bilinmemesi veya tanıtılmamasından kaynaklanarak cemlerin ritüel olmaktan çok folklorik olarak algılanmasıdır. Bu nedenle Cem İbadeti bir bütün olarak değerlendirilmeli ve tanıtılmalıdır.
- Orta öğretimdeki Alevi ve Sünnî çocuklar bir program dâhilinde karşılıklı olarak cami ve cem evine götürülmeli yapılan ibadetler izletilerek şimdiye kadar oluşan ön yargıların kırılması sağlanmalıdır.
- Üniversitelerde Alevi Araştırma Enstitüleri kurulmalı. Yüksek lisans ve doktora konuları tespit edilmeli, burada okuyan öğrencilere burslar sağlanmalıdır. Ders programları ortak hazırlanmalı, Alevi ve Sünnî akademisyenler ortak dersler vermeli, bazı dersler Cem evlerinde uygulamalı olmalı.

² Bilinç düzeyine ve yeni döneme uygun yeni yorumlar, yeni düşünsel görüşler isteyen bu kuşak için, geleneksel ritüeller bir tartışma alanı haline gelmiş, geleneği çağdaş bilgilerle sürdüremeyen dedelerin etkinliği azalmıştır.

- Yerel yönetimler ve devlet tarafından diğer ibadethanelere sağlanan destekler Cem evlerine de sağlanmalıdır.
- TÜBİTAK tarafından desteklenen Alevi toplumunun sorunlarına yönelik projeler yapılmalı. Projeler sonrası çıkan sonuçlar akademisyenlerle birlikte kongre, sempozyum ve çalıştaylarda tartışılmalıdır.
- Tamamen Alevi nüfusu barındıran köylere cami yapılmasına ihtiyaç yoktur.
- Diyanet işlerin tam bağımsızlaştırılmalı, tüm inançları içine alıp hepsine eşit mesafede durmalıdır.